

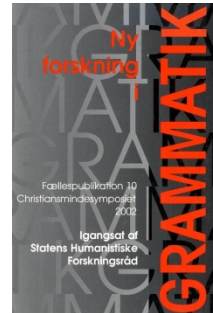
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Forslag til en enhedsbetydning for det refleksive pronomen i spansk

Forfatter: Lotte Dam

Kilde: C. Bache, M. Birkelund og N. Nørgaard (red.).
Ny Forskning i Grammatik 10, 2003, s. 61-78

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2003

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Forslag til en enhedsbetydning for det refleksive pronomeren i spansk

Lotte Dam

1. Indledning

Refleksive sætninger i spansk har været genstand for stor interesse i lingvistikken, hvilket nok bl.a. hænger sammen med at det refleksive pronomeren kan optræde i så mange forskellige kontekster. Refleksive sætninger findes i såvel det talte som det skrevne sprog og i alle teksttyper, i såvel almensprog som i fagsproglige tekster. Hvad angår den lingvistiske kontekst, er det karakteristisk for spansk at med undtagelse af nogle ganske få kan alle verber optræde med et refleksivt pronomeren, også de intransitive verber. (1) - (6) viser det refleksive pronomeren i forskellige kontekster:

- (1) María se peina. 'María reder sig.'
- (2) María se asusta. 'María bliver forskrækket.'
- (3) María se duerme. 'María falder i søvn.'
- (4) Se vende piso. 'Lejlighed sælges/til salg.'
- (5) Se ve al niño. 'Man ser/kan se barnet./'barnet bliver set.'
- (6) Aquí se vive bien. 'Her lever man godt.'

Som udgangspunkt kan man i hvert fald ud fra de danske oversættelser observere nogle semantiske forskelle mellem sætningerne, men der er også syntaktiske forskelle. (2) - (6) illustrerer det forhold at det refleksive pronomeren indgår i sætninger hvis betydning divergerer fra hvad der forstås som kanonisk refleksiv, som den der findes i (1).

Et af de spørgsmål der melder sig, er om det er muligt at lave en klar typologi over refleksive konstruktioner, og – i fald man opstiller en typologi – hvad det refleksive pronomeren betyder, herunder om det har mere end én betydning (er polysemt eller homonymt). I lingvistiske fremstillinger og grammatikker opereres der ofte med typer som **egent-**

lige reflexive sætninger, passive sætninger og upersonlige sætninger. Det kan være svært at gennemskue om disse betegnelser indebærer at det reflexive pronomen har flere betydninger, eller om der blot er tale om den semantiske forskel der er mellem forskellige sætninger hvori det reflexive pronomen indgår. Betegnelser som **passivmærke** synes at pege i retning af at det reflexive pronomen skulle have forskellige betydninger.

Det reflexive pronomen i spansk kan indgå i en række kontekster og generere en række forskellige betydninger, som naturligvis er relevante at beskrive, men det er ikke entydigt hvilke kriterier der skal ligge til grund for en typologi. I reglen ses en sammenblanding af syntaktiske og semantiske kriterier, sandsynligvis fordi de syntaktiske ikke synes tilstrækkelige. Fx kan (7) generere flere betydninger:

- (7) Se hundió el barco. 'skibet sank.'/'man sænkede skibet.'/'skibet blev sænket.'

Denne sætning kan have hvad man kan kalde en intransitiv betydning, en upersonlig eller en passiv betydning. Pga. de forskellige betydningers divergens kategoriseres eksemplet dog nogle gange flere steder (som svarende til (2) og (4)). Kriteriet herfor er af semantisk karakter, og ikke syntaktisk. – Verbet *hundir* er et divalent verbum, og med dette som udgangspunkt analyseres sætningen syntaktisk på samme måde, uanset hvilken betydning der etableres. (1) og (2) anses af nogle som tilhørende to typer fordi subjektsreferenten ikke har den samme rolle i de to sætninger: i (1) er subjektsreferenten agentiv og udfører en handling rettet mod sig selv, hvilket ikke er tilfældet i (2). Verberne *peinar* og *asustar* er begge divalente verber og analyseres på samme måde, og hvis man klassificerer de to eksemplerne som to forskellige typer, er kriteriet udelukkende semantisk. Der synes heller ikke at være enighed om hvorvidt det reflexive pronomen har mere end én betydning. Traditionelt foretages en overordnet inddeling af reflexive sætninger i typer hvor alle personer er mulige, og typer hvor kun 3. person er mulig; sidstnævnte drejer sig om sætninger med en passiv eller upersonlig betydning. Som udgangspunkt kunne man forestille sig at det reflexive pronomen betyder én ting i førstnævnte type, og en anden ting i sidstnævnte type, hvor der kunne være tale om en

grammatikalisering i stil med den der har fundet sted i dansk, hvor det refleksive pronomen udover at fastholde sin form og betydning som reflektivt pronomen har udviklet sig til det passive *s*-morfem. Imidlertid opereres der med tre kontekster, repræsenteret ved (4) – (6), og spørgsmålet er hvilken betydning der er fælles i disse tre eksempler. Fx er det tvivlsomt om (6) kan karakteriseres som passiv. Afhængig af den kontekst der fremkommer i eksempler hvor alle personer er mulige, etableres en bestemt betydning, jf. betydningsforskellen mellem fx (1) og (3). Nogle kunne også her argumentere for en betydningsopdeling. Med udgangspunkt i princippet om at der ikke bør opstilles flere kategorier end nødvendigt, bør man tage én kategori som udgangspunkt og undersøge om det er tilstrækkeligt. Kun hvis analyse af data viser at denne ikke er tilstrækkelig, bør der opstilles flere. I det konkrete tilfælde bør man således først undersøge om man kan finde en enhedsbetydning for det refleksive pronomen. Det er det der er denne artikels ærinde. Det er naturligtvis et krav til denne enhedsbetydning at den kan forklare alle forekomster og samtidig være så snæver og indholdsrig som mulig. Ifølge denne artikel er det kombinationen af denne specifikke betydning og de øvrige betydningsdele i en sætning der giver anledning til betydningen i den enkelte refleksive sætning.

Graduale betragtninger af forskellige refleksive sætninger kan bruges til at give et diakront billede, og evt. vise de enkelte skridt ind i forskellige lingvistiske kontekster, jf. fx Falk & López Machado (1999). “Det nye” i de forskellige udviklingstrin er ikke nødvendigvis at det refleksive pronomen ændrer betydning og ender som en grammatikaliseret størrelse med passiv betydning, men at det indgår i nye lingvistiske kontekster med en betydningsændring af den situation (‘state of affair’) der udtrykkes i sætningen, til følge, dvs. at det refleksive pronomen igennem sin udviklingsperiode kan have haft en konstant betydning. Denne betydning kan godt være den samme selv om visse konstruktioner er “låst fast”, fx den “type” som (4) repræsenterer, hvor man godt kan sige at når det refleksive pronomen indgår i denne lingvistiske kontekst, ender det altid med en upersonlig/passiv betydning. Afhængig af definition kan dette kaldes grammatikalisering.

En funktionel tilgang, der beskæftiger sig med hvilke muligheder sproget har for at udtrykke et bestemt indhold, kunne finde frem til

at det reflexive pronomenerne bl.a. har som funktion at **passivere, gøre upersonlig og intransitive**. Der er her ikke tale om **betydninger** der på forhånd eksisterer i det reflexive pronomenerne, men om betydninger som det reflexive kan være med til at generere **pga.** sin betydning. Denne artikel beskæftiger sig især med det reflexive pronomenernes betydning, og kun med funktionerne i den forstand at den viser eksempler på hvordan forskellige indhold etableres.

2. Det reflexive pronomenernes betydning

Ideen om en enhedsbetydning er i overensstemmelse med instruktionssemantikken, der er denne artikels teoretiske udgangspunkt.¹ Den enhedsbetydning som foreslås for det reflexive pronomenerne, skal være **instruktionel**. Den har til opgave at instruere en modtager om at **gøre** noget i den mentale model som modtager skaber af situationen.² Det synes ikke at være nogen nem opgave at fastlægge betydningen for et morfem som det reflexive pronomenerne, der optræder i så mange forskellige kontekster. Som allerede nævnt, må formuleringen nødvendigvis være tilstrækkelig bred til at kunne forklare de forskellige betydninger og samtidig så specifik som mulig.

Tentativt kan pronomenerne inddeles i to typer: dem der indfører noget nyt (indefinitte og interrogative pronomener), og dem der instruerer modtager om at skabe en relation til noget allerede aktualiseret, altså med en deiktisk funktion (fx personlige, possessive pronomener og reflexive pronomener). Førstnævnte må siges at have leksikalisk betydning, mens sidstnævnte må have grammatisk betydning. Om det reflexive pronomenerne kan man sige at det skaber en relation til subjektet, eller mere konkret til den entitet som subjektet realiserer, dvs. subjektreferenten. Med udgangspunkt i et eksempel som (1) kan man helt enkelt sige at det reflexive pronomenerne udsender en instruks til en modtager af et sprogligt udtryk om at modtager skal anskue noget som en refleks af noget – nemlig subjektreferenten, i (1) *María*. At denne referent skal reflekteres, vil sige at den skal optræde to gange i

-
1. For en mere detaljeret beskrivelse af denne tilgang se fx Dam (2001), hvori der dog er anvendt termen **interpretationsproces** i stedet for termen **interpretation**.
  2. Tilgangen til denne artikel er således kognitiv.

den mentale model som modtager skaber. I (1) forstås den fx én gang som Agent og én gang som Goal³. I det pågældende eksempel opstår der derved en identifikationsrelation mellem verbets to aktanter, altså koreference. Denne artikel foreslår følgende instruktionelle værdi for det refleksive pronomen:⁴

genoptag den entitet som subjektet realiserer, i den mentale model

Den foreslåede instruks, som i virkeligheden mere eller mindre er en instruktionel udgave af traditionelle beskrivelser af det refleksive pronomen, som **det refleksive pronomen reflekterer subjektet** o. lign., kan måske virke lidt overordnet i forhold til at den skal dække så mange forskelligartede eksempler, men som det vil blive forsøgt sandsynliggjort i denne artikel, kan denne specifikke betydning **sammen med** de øvrige informationer i det sproglige udtryk give anledning til en række forskelligartede betydninger. Hvis det forholder sig sådan, er der ikke nogen grund til at operere med mere end ét refleksivt pronomen.⁵ Det følgende afsnit har som formål at sandsynliggøre artiklens hypotese. Dette sker gennem en analyse af en række eksempler.

3. Eksempelgennemgang

Det første eksempel repræsenterer en kanonisk reflektiv sætning:

- (8) ¿Qué sucede con el barbero mismo, se afeitó o no se afeitó?
'Hvad sker der med barberen selv, barberer han sig eller barberer han sig ikke?' (<http://www.ciudadfutura.com/matematicas/problemas/p22.html>)

Verbet i (8) – *afeitar* – er divalent, og i betydningstableringen ved modtager at han/hun skal lokalisere en Aktant 1 og en Aktant 2 – en der bar-

---

3. I artiklen anvendes Diks (1997) terminologi om de semantiske roller.

4. Udover den grammatiske betydning bærer de forskellige personformer af det refleksive pronomen naturligvis også på persondeiktiske informationer.

5. Det refleksive pronomen som det indgår i de såkaldte fødte refleksive verber, altså verber der kun findes i reflektiv form, anses som værende indgæet i en leksikalisering, og det falder derfor uden for den foreslåede analyse.

berer og en eller noget der bliver barberet. Der er ikke noget eksplicit subjekt, og vi “overfører” *el barbero mismo* fra den foregående tekst til subjekt. I dette subjekt lokaliserer vi Aktant 1. Tilbage er der nu kun det reflexive pronomen, der her analyseres som objekt – eller i hvert fald markerer dette valensled, dvs. kommer til at blokere for det.⁶ Modtager får herfra en instruks om at genoptage subjektsreferenten, altså Aktant 1. Aktant 2 skal også lokaliseres, og sætningen levner ikke andre muligheder end i objektet/det reflexive pronomen, og der opstår nu en identifikation mellem verbets to aktanter: Det er den samme person der barberer og bliver barberet. Eksemplet repræsenterer en kanonisk reflexiv sætning, hvor subjektsreferenten (Aktant 1) har en agentrolle og udfører en handling rettet mod sig selv – det reflexive pronomen – og denne handling er af samme karakter hvad enten Aktant 2 er den samme som Aktant 1, eller om aktanten er en anden, som i (9):

(9) El barbero afeitado a los clientes. ‘Barberen barberer kunderne.’

Imidlertid kan alene tilstedeværelsen af et adverbial ændre betydningen:

(10) El barbero se afeitado en otra barbería. ‘Barberen bliver barberet i en anden barbersalon.’

Modtager trækker i interpreteringen af (10) på de samme informationer som i (8), og derudover på informationen fra adverbialet. (10) fortolkes ikke som en kanonisk reflexiv sætning idet subjektsreferenten *el barbero* ikke selv udfører verbalhandlingen, men blot initierer den. Det er alene informationen fra adverbialet der trækker betydningen i den retning. Eksemplet illustrerer at blot små sproglige ændringer i konteksten kan medføre betydningsændringer, og at det ikke synes hensigtsmæssigt af denne grund at opstille nye typer.

(11) Lech Walesa se afeitado el bigote. ‘Lech Walesa barberer overskægget/sit overskæg (af).’
(<http://www.elcipresenelpatio.com.ar/metele/archives/000642.html>)

---

6. Dvs. når der sker et sammenfald mellem verbets aktanter, lukkes der af for en ny referent.

Modtager lokaliserer i dette eksempel Aktant 1 og Aktant 2 i hhv. subjektet og objektet. Modtager får en instruks om at genoptage subjektsreferenten og skal nu etablere en meningsfuld betydning. Som udgangspunkt er der ikke flere valensled. Imidlertid udgør legemsdele og lign. relationelle substantiver og indgår i en helhed-del-relation med den person de udgør en del af. Dette medfører at *afeitar's* valens øges pga. *bigote*. Der er således tale om en slags afledt valens for *afeitar*, når objektet betegner del-delen af helhed-del-relationen, således at det her antager et tredje valensled. Se optræder her som indirekte objekt. Det er på baggrund heraf meningsfuldt at forstå subjektsreferenten som Possessor, således at (11) er et eksempel på ekstern possession, hvor Possessor altså ikke kommer til udtryk i samme nominalsyntaxme som Possessum (dvs. som sekundært led), men som et argument til verbet (jf. Herslund & Baron 2001).

- (12) El personaje no se asusta. 'Personen bliver ikke forskrækket.'
 (<http://www.imaginaria.com.ar/06/9/marino3.htm>)

I (12) har verbet – *asustar* – samme valensspecifikationer som verbet i (8), og sætningsanalysen må være den samme. Nogle mener at et eksempel som dette repræsenterer en anden type reflektiv konstruktion end (8) fordi Aktant 1 ikke er agentiv – verbalhandlingen er ikke den samme som i et eksempel som (13):

- (13) El personaje asusta al niño. 'Personen forskrækker barnet.'

Dette kriterium for en betydningsopdeling beror dog udelukkende på en forskel i de to verbers leksikalske betydning. Også i (12) er verbet divalent, og Aktant 1 og Aktant 2 skal lokaliseres. Aktant 1 findes i subjektet. Modtager står som i (8) tilbage med det reflektive pronomen som objekt og får instruks om at genoptage subjektsreferenten, og der opstår igen en identifikation mellem de to aktanter. Den betydning der etableres, skal være meningsfuld, og det er ikke en meningsfuld betydning at subjektsreferenten forskrækker sig selv. Modtager etablerer i stedet en betydning som svarer til "personen bliver forskrækket", hvor Aktant 1 således ikke har rollen Agent, men rollen Processed. I et eksempel som (12) kan man godt sige at det reflektive pronomen er intransitiverende, men, som nævnt, går dette på funktion og ikke på

en på forhånd eksisterende betydning i det reflektsive pronomen. Ved at genoptage subjektet blokeres der for en aktant der er en anden end den der realiseres af subjektet. Man kan sige at der opstår en medial betydning.

Det kan diskuteres om verbet *asustar* kan siges at have en anden betydning når det optræder med det reflektsive pronomen end når det optræder uden. Måske har det altid den samme betydning, og betegner en bestemt følelse der opstår. I (12) kommer "handlingen" fra subjektet i den forstand at det er en følelse der opstår der, og handlingen bliver inden for subjektet, mens den i (13) forårsages af en Agent eller evt. Force. Ifølge Herslund (1996: 39) udgør objektet i en transitiv sætning det fundamentale argument; det er kombinationen af dette led og verbet der bestemmer verbets præcise fortolkning. Modtageren af et sprogligt udtryk etablerer en betydning der er meningsfuld og relevant; så til trods for at de informationer modtager skal trække på i betydningsetableringen af fx (8) og (12) er meget lig hinanden, er resultatet af interpreteringen af verbalhandlingerne forskelligt. Dette skyldes udelukkende kombinationen af verbets leksikalske betydning og det der udsættes for verbalhandlingen, og har ikke noget med det reflektsive pronomen at gøre. Det samme illustreres af følgende eksempler:

(14) Me levanto temprano y vengo cada mañana caminando desde mi casa. 'Jeg står tidligt op og går herhen hver dag hjemmefra.'
<http://www.stylusart.com/entrevista/elestudio/portoles/portoles.htm>

Også et eksempel som (14), der grammatisk set ligesom (12) svarer til (8), kunne kategoriseres som en anden type end et eksempel som (8) med den begrundelse at *levantar*- handlingen i dette eksempel skulle være anderledes end den der finder sted i et ikke-reflekstivt eksempel som det følgende:

(15) Levanto la mesa. 'Jeg stiller bordet op.'

Men *levantar* kan som *asustar* siges at have den samme betydning i (14) og (15), men fordi den aktant der udsættes for den handling som ver-

bet beskriver, er forskellig af karakter, sker handlingen på forskellige måder. – Det er det fundamentale argument der sammen med verbet præciserer verbets betydning, uanset om dette er det reflektive pronomen eller et substantiv. Også hvis man kun ser på substantiverne, er den endelige betydning afhængig af det fundamentale arguments karakter. I forbindelser som *levantar la voz* (“at hæve stemmen”) og *levantar la vista* (“at hæve blikket”), *levantar protesto* (“at optage protest”) og *levantar una prohibición* (“at ophæve et forbud”) synes betydningen også at divergere fra (15), og konsekvensen kunne være at man opererede med et utal af forskellige betydninger.⁷ Mht. (14) og (15) kan man sige at hvis man rejser en genstand, sker det på en konkret fysisk ydre måde, fx med hænderne (jf. (15)), mens det sker via besked fra hypofysen hvis det er subjektsreferenten selv der bliver udsat for handlingen (jf. (14)).

I det følgende eksempel er verbet trivalent:

- (16) Quiero enviarme mi propio archivo. ‘Jeg vil sende min egen fil til mig.’ (<http://www.opem.com.ar/LOGOS/>)

Modtager søger tre aktanter: en der sender, noget der sendes, og en der sendes til. Aktant 1 er jeg-personen i subjektet. Aktant 2 infereres til at være *mi propio archivo* (det reflektive pronomen bærer ikke på kasus). Subjektsreferenten genoptages, og da Aktant 3 som den eneste mangler at blive identificeret, forstås det at det er subjektreferenten selv der sendes noget til. Der er altså sammenfald mellem Aktant 1 og Aktant 3. Det reflektive pronomen analyseres som indirekte objekt (eller markerer dette led og kommer derved til at blokere for det). I det næste eksempel er verbet også trivalent:

- (17) (...) y necesito comprarme un coche nuevo. ‘(...) og jeg har brug for at købe mig en ny bil.’
(<http://www.accessible.org/entorno/consultas/consulta-uno.htm>)

Comprar-situationen indebærer tre aktanter: en der køber, noget der

---

7. Artiklen påstår ikke at der ikke eksisterer polysemi; blot at man ikke kan opstille en ny betydning for hver lille nuance.

købes, og en der købes af. Aktant 1 lokaliseres som før i subjektet, og Aktant 2 i *un coche nuevo*. Aktant 3 skal nu lokaliseres, men da det ikke er meningsfuldt at man køber noget af sig selv, bevirker genoptagelsen af subjektsreferenten ikke at denne også skal forstås som Aktant 3. Vi får i eksemplet ikke at vide hvem Aktant 3 er. Det er i stedet meningsfuldt at subjektsreferenten er den der købes til. Det refleksive pronomener analyseres her som fri dativ fordi den der købes til, ikke er indbefattet af verbets aktantspecifikationer.

I (18) optræder verbet *dormir*, der har to valensskemaer: et monovalent og et divalent. Begge synes at kunne føre frem til betydningen:

- (18) Un peligroso descuido casi le costó la vida y la casa al señor ..., **quien en estado de ebriedad se durmió mientras fumaba un cigarrillo**, ... 'En farlig uopmærksomhed var ved at koste manden livet og hjemmet ... som i beruset tilstand faldt i søvn, mens han røg en cigaret.' (<http://www.ni.elnuevodiario.com.ni/archivo/2002/marzo/13-marzo-2002/sucesos/sucesos4.html>)

Med udgangspunkt i den monovalente udgave er det fristende at klassificere den refleksive form af *dormir* som et **refleksivt verbum** idet det refleksive pronomener ikke udfylder/blokerer for noget valensled som i de ovenstående eksempler med divalente verber, men blot "hører med" til verbet. Nogle grammatikere/lingvister siger blot at sammen med intransitive verber kan det refleksive pronomener angive begivenhed, mens den ikke-refleksive form angiver tilstand (jf. også *ir* og *irse*). Ifølge denne artikel sker interpreteringen af eksemplet på samme måde som i de tidligere analyserede eksempler. Stadig med udgangspunkt i den monovalente udgave søges der én aktant. Denne lokaliseres i subjektet. Modtager får nu fra det refleksive pronomener en instruks om at genoptage subjektsreferenten. Der skal ikke lokaliseres flere aktanter, og der kan derfor ikke opstå nogen identifikation mellem to aktanter. Genoptagelsen synes i stedet at forårsage en **forstærkning** af Aktant 1. I ikke-refleksiv form har *dormir*'s ene aktant rollen Zero, men genoptagelsen af aktanten synes at tilføre den rollen Processed (der **sker** noget med aktanten), som er en "stærkere" semantisk rolle end Zero.

Med udgangspunkt i den divalente udgave af *dormir* søger modtager to

aktanter. Genoptagelsen af subjektsreferenten bevirker da at der som i fx (8) opstår en identifikation mellem verbets to aktanter. Handlingen udgår fra den samme aktant som den sker for. Betydningsmæssigt sker der her det samme som i (12), nemlig at verbalhandlingen synes at være en anden end i et ikke-refleksivt eksempel, hvilket er endnu et eksempel på at det er det fundamentale arguments karakter der bestemmer verbets præcise fortolkning, jf. (19):

(19) El señor durmió al niño. ‘Manden fik barnet til at sove.’

Det synes ikke muligt at afgøre hvilket af de to valensskemaer modtager inddrager som information i betydningsetableringen idet begge – som det fremgår af analysen – synes at kunne føre frem til den samme betydning.

Det følgende eksempel repræsenterer endnu en betydning som det refleksive pronomen kan være med til at generere:

(20) Hannibal se comió a casi todos. ‘Hannibal spiste næsten alle sammen.’

(http://www.ciudad.com.ar/ar/portales/noticias/nota_cobranded/0,1498,16974,00.html)

Verbet i (20) er divalent. Aktant 1 lokaliseres i subjektet. Genoptagelsen af subjektsreferenten bevirker i dette eksempel ikke at der forstås en kanonisk refleksiv betydning. For det første er der endnu et nominalsyntaxme i sætningen (*a casi todos*) der også udgør en aktant, og da verbet er divalent, og den ene aktant er lokaliseret, må dette nominalsyntaxme udgøre den anden aktant, altså Aktant 2, og for det andet giver det ikke mening at subjektsreferenten skulle spise sig selv. Da der nu ikke er flere aktanter, bevirker genoptagelsen af subjektsreferenten ikke at denne skal forstås som sammenfaldende med en anden aktant, men derimod at Aktant 1 på en eller anden måde bliver forstærket. Måske kan man sige at aktanten udover at være Agent også bliver en slags Recipient. Dette fænomen betegnes undertiden som interessens dativ. Der er tale om en fri dativ. Denne kan i øvrigt indgå sammen med et indirekte objekt der betegner en Possesor:

- (21) Mariano, el perro se me ha comido la cena. ‘Mariano, hunden har spist min mad.’
 (<http://personall.iddeo.es/fjm/chi171.txt>)
- (22) Pedro de la Rosa ... , que se ha tenido que retirar del Gran Premio en el transcurso de la tercera vuelta cuando se ha salido de pista, ... ‘Pedro de la Rosa ... , som blev nødt til at trække sig ud af grandprix’et i tredje omgang hvor han kørte af banen, ...’ (<http://deportes.lycos.es/es/ce/multi/0,2911,5284240,00.html>)

Salir sammen med det refleksive pronomener etablerer ofte en betydning i retning af at **noget kommer ud/går ud/går af på en utilsigtet måde**. Denne utilsigtethed opstår som følge af verbets leksikalske betydning og det refleksive pronomens instruktionelle betydning. *Salir* er monovalent, og modtager søger én aktant, som i (22) lokaliseres i subjektet som subjektsreferenten *Pedro de la Rosa*. Det er denne aktant modtager skal genoptage. Da verbets betydning imidlertid ikke levner flere muligheder mht. aktanter, synes der ligesom i (18) med *dormir* at ske det at genoptagelsen forstærker referentens semantiske rolle – den ændres til at være Processed. Det at der *sker* noget med eller for subjektsreferenten giver her betydningen at verbalhandlingen i en eller anden forstand er utilsigtet, ureguleret el. lign.

Det næste eksempel har hvad man kan kalde en passiv eller upersonlig betydning:

- (23) ... lo que a su vez implica que se vendieron 6.424 vehículos menos. ‘... hvilket på sin side betyder at der blev solgt 6424 køretøjer færre.’
 (<http://economia.123.cl/actualidad/columnas/bolsillo.htm>)

I (23) er verbet trivalent. Verbs leksikalske betydning implicerer at Aktant 1 er en person (en sælgehandling kan kun foretages af personer), og denne aktant realiseres typisk af subjektet. Den aktant som denne ledfunktion realiserer – *6.424 vehículos* – er imidlertid ikke af en sådan karakter, og kan ikke være Aktant 1. Sætningen er kun mulig, dvs. korrekt, pga. det refleksive pronomens tilstedeværelse idet det i en sætning bestående af kun et subjekt og et transitivt verbum kun

kan være subjektet der realiserer Aktant 1, og et eksempel som (24) er slet ikke muligt:

(24) * 6.424 vehículos vendieron. ‘6424 køretøjer solgte.’

Det er altså det refleksive pronomer der “flytter” aktanterne. I (23) kan man sige at det refleksive pronomer “hjælper” os til at forstå 6.424 *vehículos* som Aktant 2. Dette kan ske på følgende måde: det refleksive pronomer instruerer modtager om at genoptage subjektsreferenten, altså 6.424 *vehículos*. På baggrund af den leksikalske information fra verbet *vender* om at Aktant 1 skal være en person, forstår modtager ikke en kanonisk reflektiv betydning hvor der er referencesammenfald mellem to aktanter; i stedet “transponeres” subjektsreferenten nu til at være Aktant 2 (det der købes). Aktant 1 mangler nu at blive lokaliseret, men da der ikke er flere syntaktiske muligheder i sætningen, genererer modtager i betydningen en ukendt Aktant 1.⁸ Den agerende aktant i situationen er nedtonet i et eksempel som dette, mens Goalrollen er fremhævet, og den betydning der etableres, benævnes ofte som en passiv betydning.⁹ Men som det fremgår af argumentationen, er det det refleksive pronomers betydning i kombination med informationer fra konteksten der fremkalder denne betydning. Formelt er der ikke forskel på den kontekst som (23) repræsenterer, og en kontekst med hvad der kan betegnes som en medial betydning, hvilket et eksempel som (25) illustrerer:

(25) Se hundió el barco. ‘man sænkede skibet.’/‘skibet sank.’

I (25) kan som udgangspunkt etableres to meningsfulde betydninger på baggrund af den sproglige information der er tilstede. *Hundió* er et divalent verbum, og modtager vil søge at lokalisere en Aktant 1 og en Aktant 2. Det er også en information at *el barco* er subjekt, og at subjektsreferenten skal genoptages. *Hundió* implicerer en aktant der synker, og der er ikke andre aktanter i sætningen end *el barco* der kan udfylde denne rolle. Dette nominalsyntagme bliver derved Aktant 2.

---

8. Hermed menes at modtager ved at der er en Aktant 1, men ikke kan lokalisere den.

9. Modtager får heller ingen informationer der kan føre til en lokalisering af verbets Aktant 3 – altså den der sælges til.

Aktant 1 mangler nu at blive lokaliseret. Her kan man både forestille sig den situation at skibet sank af egen kraft (selvfølgelig forårsaget af noget) og hvor det således har rollen Processed, og man kan forestille sig den situation at der var en agerende aktant der udførte handlingen, uden at denne dog ekspliciteres, altså en passiv betydning, hvor *el barco* har rollen Goal. De to betydninger svarer til "skibet sank" og "skibet blev sænket" på dansk. Sprogligt er de to betydninger begge mulige. Sidstnævnte betydning fremkommer på samme måde som betydningen i (23), hvor man genererer en ukendt agent fordi man om *hundir*'s leksikalske betydning ved at den kan implicere en agent. Men i modsætning til (23) ved man også at *hundir*-situationen kan finde sted uden at der er en agent. I nogle tilfælde er konteksten tilstrækkelig informativ til at den ene betydning synes mest relevant; fx kan den favorisere den ene betydning ved ordstillingen. Prototypisk står subjektet i en sætning på 1. pladsen og realiserer Aktant 1, mens objektet står længere til højre og realiserer Aktant 2. Ordstillingen i *el barco se hundió* favoriserer den mediale betydning – men den garanterer den ikke, jf. (26), hvor noget andet i konteksten, nemlig tilstedeværelsen af et adverbial der udtrykker hensigt, kun muliggør én betydning:

- (26) El Parque Marino Bamburi, en Mombasa, fue lugar de celebración **cuando un barco de 12 metros se hundió para ayudar** a la reconstrucción de un arrecife de coral que está desapareciendo. '... da en båd på 12 meter blev sænket ned for at hjælpe ...' (<http://www.planetunderwater.com/main/1,article,UNID,26F92230B6BD1073C1256C68004F0934.html>)

Traditionelt siges det at (23) repræsenterer en type hvor Aktant 2 kun kan udgøres af en ikke-person, eller i hvert fald ikke en bestemt person fordi den passive betydning ellers kunne forveksles med en kanonisk reflektiv betydning. Dette er imidlertid ikke korrekt, hvilket (27) illustrerer:

- (27) Procedentes sobre todo de ... y Bulgaria, las mujeres se venden en subasta entre 1.000 y 2.500 dólares ...a los proxenetas kosovares. 'kvinderne, der især kommer fra ... og Bulgarien, bliver solgt på auktion for mellem 1000 og 2500 dollars ... til kosovoske ruffere.' (<http://www.iespana.es/yonquijote/page24.html>)

Her synes konteksten at indeholde tilstrækkelig information til at modtager ikke står over for en ambiguitet. I det hele taget er det sjældent at der i en reflektiv sætning opstår ambiguitet, jf. Pountain (1998).

(28) adskiller sig kun fra (27) i den del af konteksten som falder uden for subjekt, reflektivt pronomen og verbal, men her etableres en kanonisk reflektiv betydning:

(28) Las mujeres se venden ... Aquí en los estados Unidos las mujeres se van al mejor postor se olvidan de los sentimientos. 'Kvinder sælger sig ... her i USA går kvinderne til højeste bud de glemmer følelserne.'

http://klve.netmio.com/messageboard/thread_list/1,1726,SI3-ID13264,00.html

Som tidligere nævnt, kan en mere funktionel tilgang beskæftige sig med hvilke muligheder sproget rummer for at udtrykke et bestemt indhold. Vil man fx udtrykke en passiv betydning, kan man bruge et reflektivt pronomen i en bestemt kontekst, jf. fx (23). Har man brug for at denne passiv skal angive en handlingsanvisning, kan man sætte verbet i konjunktiv. Dette ses hyppigt inden for fagsproglige tekster, jf. følgende eksempel fra en juridisk tekst:

(29) Aplíquense los artículos 35, 46 y 47 de este Reglamento. 'Anvend paragraf 35, 46 og 47 fra denne anordning.'

(<http://www.um.es/dabiolo/estatutos.htm>)

Eksempel (30) falder i form ikke sammen med et kanonisk reflektivt eksempel:

(30) ... se anestesió al paciente '... patienten blev bedøvet.'

(http://www.encolombia.com/endodoncia1_materiales6.htm)

Det reflektive pronomen optræder her sammen med et verbal i singularis, *a* og et nominalsyntaxme med trækket [+Hum], og betydningen er altid passiv eller upersonlig. Uanset om dette anses for at være en grammatikalisering eller ej, kan det forklares hvordan det reflektive pronomens betydning kan føre frem til den betydning der fremkommer i eksemplet. I (30) er verbet divalent. *A* markerer at *el paciente* står som

objekt, og da et sådant stort set aldrig kan realisere Aktant 1¹⁰, ved man at det må udgøre Aktant 2. Det refleksive pronomener giver en instruks om at subjektsreferenten skal genoptages, men i det pågældende eksempel findes der slet ikke noget subjekt – hverken eksplicit eller implicit – som modtager kan genoptage. Resultatet bliver i stedet at man genererer en ukendt Aktant 1 i betydningen som i (23). Også i dette eksempel er agenten således nedtonet, mens Goalrollen er fremhævet, og betydningen kan karakteriseres som passiv.

- (31) ... porque, dicen, dijeron, que aquí se duerme bien, muy bien.
'... fordi de siger, de sagde, at her sover man godt, meget godt.'
(<http://servicios.diariovasco.com/pg020813/prensa/noticias/Gente/200208/13/DVA-GEN-164.html>)

(31) indeholder ligesom (18) en form af *dormir* og et refleksivt pronomen. Teoretisk set kunne verbalhandlingen godt betyde det samme som i (18) (med implicit subjekt), men defaultbetydningen er ikke den samme, men i stedet hvad man kan kalde en upersonlig betydning. Det synes at være kombinationen af flere forhold der er årsag til denne betydning. Det er naturligvis en forudsætning at der ikke er noget eksplicit subjekt. Den anvendte tempus synes også at have en betydning. *Presente* bruges om forhold der er gældende i ytringssituationen, fx om generelle forhold, hvorfra der er en sammenhæng til det upersonlige. Adverbiet *bien* kan også spille ind: mådesadverbierne synes ikke prototypisk kombinerbare med 'falde i søvn'-betydningen. Mht. aktantforholdet, søger vi én aktant.¹¹ Som i bl.a. (23) genererer modtager en ukendt aktant fordi han/hun ikke kan lokalisere den aktant der som følge af det refleksive pronomens instruks skal lokaliseres.

4. Konklusion

Artiklen har gennem en eksempel gennemgang søgt at sandsynliggøre følgende hypotese: Det refleksive pronomener i spansk har en enhedsbetydning, **genoptag den entitet som subjektet realiserer, i den mentale**

---

10. *Haber's* objekt er en undtagelse.

11. Det divalente *dormir* lades her ude af billedet.

model, og det er kombinationen af denne og de øvrige (især) lingvistiske forhold der afgør hvilken betydning der etableres. Det der især synes at være afgørende, er verbets leksikalske betydning, herunder dets aktantspecifikationer. At det ikke alene drejer sig om den del af den leksikalske betydning der går på aktantspecifikationer, afspejles i forskellen i betydningen mellem fx (1) og (2), hvor verbet i begge tilfælde implicerer to aktanter, men hvor der etableres to forskellige betydninger. I nogle tilfælde synes det refleksive pronomen at blokere for en mulig referent, men dette er ikke pronomenets **betydning**, men en konsekvens af at subjektsreferenten bliver genoptaget. Pronomenets betydning gør at det kan **bruges** i forskellige sammenhænge, fx til at intransitivere eller gøre en sætning upersonlig, men der er ikke tale om betydninger der på forhånd ligger i det refleksive pronomen.

Henvisninger

- Dam, L. (2001). *En instruktionssemantisk analyse af 'ser + participio' i spansk*. Upubliceret Ph.d.-afhandling. Aalborg Universitet.
- Dik, S. (1997). *The Theory of Functional Grammar, Part I*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Falk, J. & C. López Machado (1999). La pasiva analítica y la pasiva refleja: Dos formas, dos contenidos. I J. Nystedt (red.) *Acta fra XIV Skandinaviska romanistkongressen*. Stockholm, august 1999.
- Fauconnier, G. (1994). *Mental Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herslund, M. (red.) (1996). Valens og transitivitet. *Det franske sprog*, kap. III. København: Handelshøjskolen i København.
- Herslund, M. (red.) (1997). Diatese. *Det franske sprog*, kap. IV. København: Handelshøjskolen i København.
- Herslund, M. & I. Baron (2001). Introduction. *Dimensions of possession*. Amsterdam: John Benjamins.
- Mendikoetxea, A. (1999a). Construcciones inacusativas y pasivas. I I. Bosque & V. Demonte (red.). *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 2. 1575-1629. Madrid: Espasa Calpe.
- Mendikoetxea, A. (1999b). Construcciones con *se*: Medias, pasivas e impersonales. I I. Bosque & V. Demonte (red.) *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 2. 1631-1722. Madrid: Espasa Calpe.
- Pountain, C. J. (1998). La supuesta ambigüedad del reflexivo español.

Actes du XXXIIe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes, vol. VII. 615-623.

Sperber, D. & D. Wilson (1995). *Relevance. Communication & Cognition*. Oxford: Blackwell. (2. udg.).